

**ЛЮБОВ ТА СМЕРТЬ ЯК ОСНОВНІ МОТИВИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
МЕТАМОРФОЗИ У КОНТЕКСТАХ БРИТАНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ
ТЕКСТІВ ХІХ СТОЛІТТЯ (ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ)**

У статті проаналізовано втілення основних мотивів для реалізації структурно-семіотичної моделі метаморфози.

Ключові слова: метаморфоза, каузатор, принцип каузації.

The article focuses on the analysis of the basic motives for the realization of the structural-semiotic pattern of metamorphosis.

Key words: metamorphosis, a causer, the causation.

Відповідно до останніх досліджень поняття “метаморфоза” у межах структурно-семіотичного аспекту, цей троп представляє собою двобічну фігуру перетворення, структура якого зумовлена наявністю певного суб’єкта (лівого боку фігури перетворення) та об’єкта (правого боку фігури перетворення, на який трансформується сам суб’єкт) [3, с. 4]. Так, структурно-семіотична модель метаморфози схематично може бути представлена наступним чином:

суб’єкт $\Rightarrow$ об’єкт

Ми розуміємо метаморфозу як троп, який передбачає перетворення когось / щось на інше під впливом дії імпліцитної чи експліцитної причини з можливістю повернення у вихідний стан за наступною схемою: *X (a Subject) turns into / transforms into Y (an Object) under the influence of C (a Causer) (ХТОСЬ (СУБ’ЄКТ) перетворюється / трансформується на ЩОСЬ (ОБ’ЄКТ) під впливом дії певної ПРИЧИНИ (КАУЗАТОРА))*. Схема розробленої нами моделі метаморфози ґрунтується на структурно-семіотичній моделі, проте, ми доповнюємо її наявністю імпліцитної / експліцитної причини (каузатора):

імпліцитна / експліцитна причина (каузатор)
суб’єкт $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ об’єкт

Підґрунтя запропонованої моделі метаморфози складає принцип інверсії, який у символізмі розуміється як взаємодія протилежностей, коли певна сутність поступається своїй протилежності: смерть поступається життю, ніч – дню, любов – ненависті [3, с. 11 – 12; 6, с. 162 – 168]. Інверсія співвідноситься з концепцією взаємного перетворення дійсності, її взаємообертанням, протилежністю усіх її сторін та проявів, земних норм та законів (замість дня – ніч, замість сонця – місяць).

У статті ми маємо на меті проілюструвати особливості реалізації структурно-семіотичної моделі метаморфози у поетичних текстах ХІХ століття та основні мотиви для її втілення (за лінгвосеміотичним аспектом).

Витоки походження поняття “каузатор” унаочнені представниками сучасної філософсько-теологічної парадигми, які трактують слово як інформацію, що здатна формувати, видозмінювати, руйнувати матерію (створювати / творити / збагачувати / руйнувати її) [7, с. 193; 8, с. 237]. Підґрунтям даної гіпотези є модель створення Всесвіту, землі і людини у християнській теологічно-філософській культурі, яка підтверджується наступним висловом: “Спочатку було Слово, і Слово було у Бога, і Словом був Бог” [1, с. 5; 8, с. 6]. Тобто, слово як первинний каузатор при виникненні Всесвіту взагалі, і людства зокрема, підтверджує архаїчну властивість християнській культурі моделі перетворення,

що базується на *принципі каузації*, створенні Всесвіту / землі за допомогою певної *причини* – слова, джерелом якого є Бог, вторинний *каузатор*, які є невід’ємно пов’язаними один з одним (Бог – джерело слова).

Принцип каузації, завдяки якому реалізується роль каузатора у тексті (зокрема поетичному), реалізується завдяки наявності лексичних одиниць, семантика яких відображає певне перетворення, перевтілення, відродження, перехід на новий / вищий щабель екзистенції (смерть, народження, воскресіння, весілля, будь-яка фізіологічна / психологічна зміна особистості тощо). Так, в контекст художнього / поетичного тексту метаморфоза вводиться за допомогою наступних предикатів: to become, to turn, to transform, to throw, to appear, to be done, to be changed, to acquire appearance, to be incarnated / to be embodied, to be considered, to seem, to return to life / to revive, to be resurrected, to rise / to tower, to blossom, to flow / to run, to merge, to melt, to fall to pieces / to come apart, to blaze up (переклад наш. – О.М.) (ставати, обертати, перетворювати, перекидати, перевертати, з’явитися, зробитися, змінитися, набувати вигляду, втілюватися, виникати, вважатися, здаватися, маритися, оживати, воскресати, возноситися, зацвітати, текти, зливатися, танути, розпадатися, спалахувати [6, с. 95]). Запропонований ряд предикатів можна доповнити дієсловом “to die” (“вмирати”), оскільки, згідно з міфологічним розумінням поняття “метаморфоза”, смерть була причиною та основою до подальшого перетворення певного суб’єкта (тіла мертвого бога / людини) на об’єкти (Всесвіт / землю / природу).

Принцип каузації – реалізується через лексичне втілення причини в певній ситуації-каузації за умови наявності експліцитних чи імпліцитних предикатів-каузаторів, наприклад, “примусити”, “зламати” (“to cause”, “to break”) [14, с. 2]. Якщо в будь-який з цих ситуацій каузатор є імпліцитним, про його існування обов’язково має свідчити імпліцитність чи експліцитність іншого каузатора, без якого не існує ситуації-каузації [13, с. 177], оскільки каузатор здатен змінити учасників зазначеної ситуації в результаті їх взаємодії [13, с. 177 – 185].

У сучасній лінгвістиці існує дві моделі реалізації принципу “каузації” у художньому / поетичному тексті, залежно від виділення одного з елементів структурно-семіотичної схеми метаморфози. Так, *каузальна модель* залучає в певну мікроподію як агенса (суб’єкт), так і пацієнса (об’єкт), а іноді і сам інструмент перетворення (каузатор) [4, с. 21]. *Пропозитивна модель* розглядає ситуацію-каузацію як цілісну подію, центром якої є предикат – каузатор, оточений суб’єктами (агенсом, пацієнсом) в межах зони каузації [4, с. 21–22], перетворюючи вказану лінгвістичну ситуацію на таку, важливими елементами якої є всі структурні компоненти, при центральній ролі саме дієслова. Каузальна модель розкриває причину перетворення, але розриває зв’язок між суб’єктом та об’єктом, наголошуючи на основній ролі саме лівого боку фігури перетворення та каузатора-причини. Пропозитивна модель наголошує лише на основній ролі предиката перетворення [4, с. 21–22].

Серед основних мотивів для реалізації структурно-семіотичної моделі метаморфози у контексті поетичного тексту є мотив любові, прикладом втілення котрого є вірш Л.Аберкомбі “Гімн любові” (“Hymn to Love”) (у поетичних текстах перетворення наводяться курсивом, предикати – жирним курсивом. – О.М.):

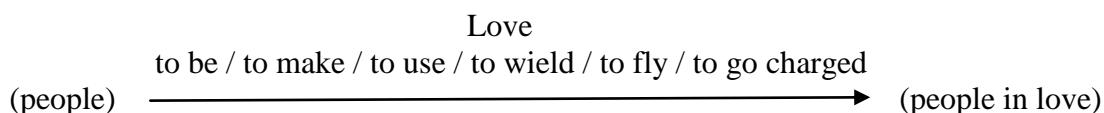
*“WE ARE thine, O Love, **being** in thee and **made** of thee, / As thou, Love, were the deep thought / And we the speech of the thought; yea, spoken are we, / Thy fires of thought outspoken: / But burn’d not through us thy imagining / Like fierce mood in a song caught, / We were as clamour’d words a fool may fling, / Loose words, of meaning broken. / For what more like the brainless speech of a fool, – / The lives travelling dark fears, / And as a boy throws pebbles in a pool / Thrown down abysmal places? / Hazardous are the stars, yet is our birth / And our journeying time theirs; / As words of air, life makes of stary earth / Sweet soul-delighted faces; / As voices are we in the worldly wind; / The great wind of the world’s fate / Is turned, as air to a shapen sound, to mind / And marvellous desires. / But not in the world as voices storm-shatter’d, / Not borne down by the wind’s weight; / The rushing time rings with our splendid*

word / Like darkness filled with fires. / *For Love doth **use** us for a sound of song, / And Love's meaning our life **wields**, / **Making** our souls like syllables to throng / His tunes of exultation. / Down the blind speed of a fatal world we **fly**, / As rain blown along earth's fields; / Yet **are** we god-desiring liturgy, / Sung joys of adoration; / Yea, **made** of chance and all a labouring strife, / We **go charged** with a strong flame; / For as a language Love hath seized on life / His burning heart to story. / Yea, Love, we **are** thine, the liturgy of thee. / Thy thought's golden and glad name, / The mortal conscience of immortal glee, / Love's zeal in Love's own glory.” ([9, с. 34 – 35]).*

Поетичний текст представляє собою гімн каузальному каузатору – любові, котра охопила людей і змінила їх (“**WE ARE** thine, O Love, **being** in thee and **made** of thee, / ...”). Закохані люди здатні парити над землею і оспівувати це почуття, сповнені цим пламенем (“... / *For Love doth **use** us for a sound of song, / And Love's meaning our life **wields**, / **Making** our souls like syllables to throng / His tunes of exultation. / Down the blind speed of a fatal world we **fly**, / As rain blown along earth's fields; / Yet **are** we god-desiring liturgy, / Sung joys of adoration; / Yea, **made** of chance and all a labouring strife, / We **go charged** with a strong flame; / For as a language Love hath seized on life / His burning heart to story. / Yea, Love, we **are** thine, the liturgy of thee. / Thy thought's golden and glad name, / The mortal conscience of immortal glee, / Love's zeal in Love's own glory”).*

Вогонь символізує домашнє вогнище, одночасно, здатен спричинити біль та смерть, очистити [2, с. 184–185]. Полум'я є втіленням життєвої сили, сили кохання, пристрасті та душевного тепла. Одночасно, це символ агресії, ненависті і помсти, не підвладних контролю сил природи, котрі несуть зруйнування та відновлення. В багатьох космологіях світу вогонь асоціюється як із створенням світу, так із апокаліпсисом, оскільки він палає в раю та горить в аду. Найчастіше, полум'я асоціюється з сильними емоціями, здатними дати тепло, світло, мотивацію, разом з тим, зруйнувати і перетворити [5, с. 200–201].

Сила любові, інтенсивність змін особистостей поетичного тексту підкреслюються наявністю наступних пропозитивних предикатів: “бути”, “робити”, “використовувати”, “оволодівати”, “літати”, “заряджати” (“to be”, “to make”, “to use”, “to wield”, “to fly”, “to go charged”). Як суб'єкт, так і об'єкт структурно-семіотичної моделі метаморфози є імпліцитними, зрозумілими за контекстом поетичного тексту. Схематично структурно-семіотична модель метаморфози є наступною (імпліцитні елементи зображені у дужках. – О.М.):

У вірші А.Грея “Епітафія бродязі (ледарю / мерзотнику)” (“*Epitaph on a Vagabond*”) ілюструється мотив смерті для втілення структурно-семіотичної моделі метаморфози:

CARELESS I lived, accepting day by day / The lavish benison of sun and rain, / Watching the changing seasons pass away / And come again. / *Now the great harvester **has stilled** my breath; / In this cold house I neither hear nor see. / Though in my life I never **thought** of death, / Death **thought** of me* ([12, с. 45]).

Метаморфоза є основним чинником безповоротної фізіологічної чи психологічної зміни особистості в наслідок смерті, народження, сильного почуття, стресу, радості, трагедії. Даний поетичний текст представляє собою епітафію людині, котра за життя не була благородною, проте смисл надпису стосується кожного. Сповнені повсякденних турбот, люди лише іноді помічають зміни пор року (“CARELESS I lived, accepting day by day / The lavish benison of sun and rain, / Watching the changing seasons pass away / And come again. / ...”) і не усвідомлюють, що будь-який час Бог призве до себе, оскільки ніхто не знає час своєї смерті (“.../ *Now the great harvester **has stilled** my breath; / In this cold house I neither hear nor see. / Though in my life I never **thought** of death, / Death **thought** of me*”).

Суб'єктом метаморфози є імпліцитна “людина” (“a person”), об'єктом – експліцитна “мертва людина” (“a dead person”), перетворення котрої, за принципом інверсії, здійснює експліцитний каузатор “Бог” (“the great harvester”) та “смерть” (“death”), з пропозитивними каузальними предикатами “заспокоїти” та “думати” (“to still”, “to think”). Структурно-семіотична модель метаморфози наступна:

the great harvester / death / to still / to think

(a person) $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ a dead person

Вірш М.Блайнд “Різноманітні фрагменти. Попурі” (“Miscellaneous Pieces. Pastiche”) представляє собою реалізацію мотивів любові та смерті:

LOVE, oh, Love's a dainty sweeting, / **Wooing** now, and now **retreating**; / Brightest joy and blackest care, / Swift as light, and light as air. / Would you seize and fix and capture / All his evanescent rapture? / **Bind** him fast with golden curls, / *Fetter with a chain of pearls?* / Would you **catch** him in a net, / Like a white moth pranked with jet? / **Clutch** him, and his bloomy wing / **Turns** a dead, discoloured thing! / **Pluck** him like a rosebud red, / And he leaves a thorn instead; / Let him go without a care, / And he follows unaware. / Love, oh Love's a dainty sweeting, / Wooing now, and now retreating; / Lightly **come**, and lightly **gone**, / **Lost** when most securely won! ([11, с. 153]).

Поетичний текст присвячено одному з основних дискурсивних мотивів метаморфози – “коханню” (“Love”), котре перетворює імпліцитну “людину” (“a person”) на експліцитну “мертву, мрійливу особистість, не підвладну собі” (“a dead, discoloured, unawaring personality”). Пропозитивними предикатами метаморфози є “досягати свого”, “відступати”, “в'язати”, “ловити”, “перетворювати”, “зривати”, “приходити”, “зникати”, “втрачати” (“to woo”, “to retreat”, “to catch”, “to turn”, “to pluck”, “to come”, “to go”, “to loose”):

Love;

to woo / to retreat / to catch / to turn / to pluck / to come / to go / to loose

(a person) $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ a dead, discoloured, unawaring personality

У вірші В.Блейка “Мій шовк та гарне вбрання” (“Song: My silks and fine array”) втілено реалізацію мотивів смерті та кохання:

MY silks and fine array, / My smiles and languished air, / *By love are driven away*; / And mournful lean **Despair** / **Brings** me yew to deck my grave: / Such end true lovers **have**. / His face is fair as heaven / When springing buds unfold; / O, why to him was't given / Whose heart is wintry cold? / His breast is love's all-worshipped tomb, / Where all love's pilgrims come. / Bring me an axe and spade, / Bring me a winding-sheet; / When I my grade have made, / Let winds and tempest beat: / *Then down I'll lie, as cold as clay.* / True love doth **pass away**! ([10, с. 143]).

Геніальність В.Блейка, його прагнення вирішити одвічну проблему протистояння добра і зла у перехідний для Англії етап, час революції з Францією, час становлення нових політичних ідеалів, є безперечною, хоча не відомо, ким на справді був поет – генієм, художником-гравером, поетом чи божевільним. Тягар скрутного життя наклав відбиток на творчість В.Блейка, запропонований поетичний текст присвячено роздумам поета про нещасливе кохання. Так, імпліцитним, зрозумілим за контекстом, суб'єктом даної метаморфози є “поет у журбі” (“a poet in sorrow”) (“MY silks and fine array, / My smiles and languished air, /...”). За контекстом, насправді закохані люди стикаються з “відчаєм” (“Despair”) та “не щасливим коханням” (“unhappy love”), експліцитним та імпліцитним каузаторами перетворення поета, (“.../ *By love are driven away*; / And mournful lean **Despair** / **Brings** me yew to deck my grave: / Such end true lovers **have**. /...”). Про смуток, котрий приносить поету кохання свідчить його прагнення померти від суму та відчаю, що прикрашають його могилу “тисом”. Тис – вид хвойних дерев, символізує безсмертя. Для того, щоб пережити власну смерть, люди саджають його на кладовищах. Семена тиса є ядовитими, спричиняють паралізуючу дію на серце, тому кельтські воїни змочували їх соком свою зброю [2, с. 267]. Предикати “прогоняти”, “нахилятись”, “приносити”, “прикрашати”, “мати” (“to drive away”, “to lean”, “to bring”, “to deck”, “to have”)

підсилюють інтенсивність перетворення поета на імпліцитну “мертву людину” (“a dead person”). Остаточним підтвердженням смерті поета є останні рядки вірша, він лежить холодним, бо любов остаточно відійшла від нього разом з життям (“.../ *Then down I'll lie, as cold as clay. / True love doth pass away!*”). Імпліцитним каузатором метаморфози є “смерть” (“Death”), а також експліцитні пропозитивні предикати “лежати” та “зникати” (“to lie”, “to pass away”):

Despair / (unhappy love) / (Death);
to drive away / to lean / to bring / to deck / to have /
to lie / to pass away

a poet in sorrow → (a dead person)

Таким чином, мотиви кохання та смерті, представлені разом або окремо один від одного, є основними для реалізації структурно-семіотичної моделі метаморфози у контекстах британських поетичних текстів ХІХ століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета / [изд-во Московской Патриархии]. – М.: Изд. Моск. Патриархии, 1989. – С. 5.
2. Бидерман Г. Энциклопедия символов / Г.Бидерман. – М.: Республика, 1996. – 335 с.
3. Дикарева Л.Ю. Міфопоетика метаморфози і способи її об'єктивації у художньому мовленні: лінгвосеміотичний аспект (на матеріалі прози М.В. Гоголя та М.О. Булгакова): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 “Російська мова” / Л.Ю.Дикарева. – К.: КНУ, 2003. – 20 с.
4. Ким И.Е. Контролируемость действия: сущность и структура / И.Е.Ким. – Новосибирск: Изд-во НГПУ, 1999. – 31 с.
5. О'Коннел М. Знаки и символы / М.О'Коннел, Р.Эйри. – М.: Эксмо, 2008. – 256 с.
6. Слухай Н.В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології / Н.В.Слухай. – К.: КНУ, 2005. – 167 с.
7. Турчинов А.В. Иллюзия страха / А.В.Турчинов. – К.: Криница, 2004. – 231 с.
8. Турчинов А.В. Тайная вечеря / А.В.Турчинов. – К.: Криница, 2007. – 237 с.
9. Abercrombie Lascelles Selected Poetry [Електронний ресурс] / Lascelles Abercrombie // Режим доступу: [http://www.theotherpages.org/poet's corner](http://www.theotherpages.org/poet's%20corner/) / Lascelles Abercrombie. – Р. 34–35.
10. Blake William Selected Poetry [Електронний ресурс] / William Blake // Режим доступу: [http://www.theotherpages.org/poet's corner](http://www.theotherpages.org/poet's%20corner/) / William Blake. – Р. 143.
11. Blind Mathilde Selected Poetry [Електронний ресурс] / Mathilde Blind // Режим доступу: [http://www.theotherpages.org/poet's corner](http://www.theotherpages.org/poet's%20corner/) / Mathilde Blind. – Р. 153.
12. Gray Alexander Selected Poetry [Електронний ресурс] / Alexander Gray // Режим доступу: [http://www.theotherpages.org/poet's corner](http://www.theotherpages.org/poet's%20corner/) / Alexander Gray. – Р. 45.
13. Lakoff G. Philosophy in the Flesh / G. Lakoff, M.Johnson. – New York: A Member of the Perseus Books Group, 1999. – Р. 170 – 235.
14. Shmied J. Causation, Cognition and Corpora – an integrationist view [Електронний ресурс] / J. Shmied, Ch. Haase // Режим доступу: <http://www.fccl.ksu.ru>. – 13 р.